

The Effect of Problem-Solving Training based on Group Work on Social Problem-Solving Ability

Khadija Jasimi ¹, Zohre Heshmati ^{2*}

1 Graduate Master of Curriculum Planning

2 Teacher

* **Corresponding author:** Graduate Master of Curriculum Planning

Received: 2020-07-31

Accepted: 2020-07-31

Abstract

The purpose of this study was to investigate the effect of problem-based education in group work on the ability to solve social problems. This research is an applied research in terms of the purpose of quasi-experimental research of pre-test-post-test groups with a control group. The statistical population of this study was all fourth grade elementary school students in Songhar city, from which 50 people were selected by cluster random sampling. The tools used in this study were the social problem solving ability questionnaire. Descriptive statistics of mean, standard deviation were used to analyze the data and analysis of covariance was used to answer the hypotheses. The results indicate that there is no significant difference between the effects of the experimental and control groups on the post-test scores of social problem solving.

Keywords: Education, Problem solving, Group problem solving, Social problem solving

تأثیر آموزش مبتنی بر روش حل مسأله به صورت کارگروهی بر توانایی حل مسأله اجتماعی

خدیجه جاسمی*^۱، زهره حشمتی^۲

^۱ دانش آموخته کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی درسی

^۲ آموزگار

* نویسنده مسئول: دانش آموخته کارشناسی ارشد رشته برنامه ریزی درسی

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۹/۰۵/۱۰ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۹/۰۵/۱۰

چکیده

هدف از انجام این پژوهش بررسی تأثیر آموزش مبتنی بر روش حل مسأله به صورت کارگروهی بر توانایی حل مسأله اجتماعی بود. این تحقیق از لحاظ هدف پژوهش کاربردی و از نظر اجرا شبه آزمایشی از نوع گروه‌های پیش‌آزمون-پس‌آزمون با گروه کنترل است. جامعه آماری این تحقیق کلیه دانش‌آموزان پایه چهارم مقطع ابتدایی شهرستان سنقر بود که از میان آنها تعداد ۵۰ نفر به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شد، ابزارهای مورد استفاده در این تحقیق پرسشنامه توانایی حل مسأله اجتماعی بود. برای تحلیل داده‌ها از شاخصه‌های آمار توصیفی میانگین، انحراف معیار و برای پاسخگویی به فرضیه‌ها از آزمون تحلیل کواریانس استفاده شد. نتایج حاکی از آن است که نمرات پس‌آزمون حل مسئله اجتماعی، بین اثر دو گروه آزمایش و کنترل تفاوت معنی‌دار وجود ندارد.

واژگان کلیدی: آموزش، حل مسأله، حل مسأله گروهی، حل مسأله اجتماعی.

تمامی حقوق نشر برای فصلنامه رویکردی نو در علوم تربیتی محفوظ است.

مقدمه

با انسان است و در هر زمانی به روشی خاص، شخص از آن استفاده می‌کند.

اهمیت سازگاری اجتماعی در زندگی انسان در پاسخ به نیازهای اجتماعی است چرا که انسان‌ها هم موجوداتی اجتماعی هستند. بنابراین در تعامل با اجتماع دچار مسائلی می‌شود که نیاز به حل کردن آنها دارد.

موضوع حل مسأله توجه بسیاری از محققان و پژوهشگران را به خود جلب کرده است. یافته‌ها نشان می‌دهند که مهم نیست افراد در زندگی با مسأله و مشکل روبه‌رو شوند بلکه مهم آن است که در زمان برخورد با این گونه مسائل بتوانند به روشی درست رفتار کنند. برخی از انسان‌ها حتی قادر به حل مسائل روزمره خود نیستند و در برابر کوچکترین مشکل دچار

انسان همیشه در ارتباط با محیط اطراف خویش با مسائل و مشکلات گوناگونی رو برو است و برای نیل به اهداف خود، در تعامل با اطراف خود است. در حالیکه امروزه، پیشرفت‌های تکنولوژی و ارتباطی هم نقش سازگاری و کنار آمدن با مسائل را بیش از پیش ضروری ساخته است. تعامل و سازگاری جریانی است که در آن فرد برای کنار آمدن با فشارهای درونی و بیرونی تلاش می‌کند. یک فرد زمانی تعامل خوبی دارد که بین خود و محیط اجتماعی اش رابطه‌ای سالم برقرار کند. محیط اجتماعی هم شامل: خانواده، دانشگاه و مدرسه، محیط کسب و کار و نظایر آن است؛ اگر فردی نتواند با محیط اجتماعی خود به نحو مطلوب رابطه برقرار کند، ناسازگار است. سازگاری از زمان تولد

کبایان(۱۳۹۴)[۳] در پایان نامه کارشناسی ارشد خود به تحقیق با عنوان «اثر بخشی آموزش حل مسأله اجتماعی در کاهش پرخاشگری و بهبود مهارت حل مسأله اجتماعی دانش آموزان پسر» می پردازد. نتایج حاکی از آن است که بعد از آموزش حل- مسأله اجتماعی بین میانگین نمرات همه زیرمقیاس های حل- مسأله اجتماعی در دو گروه آزمایش و کنترل تفاوت معنادار است. یعنی آموزش حل مسأله اجتماعی مشکلات پرخاشگری و مهارت حل مسأله اجتماعی فرد پرخاشگر را کاهش می دهد.

خسروی(۱۳۹۰) پژوهشی با عنوان «تأثیر آموزش مهارت حل مسأله بر افزایش مهارت اجتماعی و نظم هیجانی دانش آموزان» انجام داد. یافته ها نشان داد که آموزش مهارت حل مسأله بعد از ۱ جلسه موجب افزایش مهارت اجتماعی دانش آموزان در گروه آزمایش نسبت به گروه کنترل شده است که به علت اجرای آموزش مهارت حل مسأله برای گروه آزمایش بوده است. در نتیجه آموزش مهارت حل مسأله موجب افزایش مهارت اجتماعی کودکان گردید.

اهداف و فرضیات

هدف کلی:

آموزش مبتنی بر روش حل مسأله به صورت کارگروهی بر توانایی حل مسأله اجتماعی تأثیر دارد.

هدف ویژه:

تعیین رابطه بین روش حل مسأله گروهی و توانایی حل مسأله اجتماعی

فرضیه تحقیق:

روش آموزش مبتنی بر روش حل مسأله گروهی بر توانایی حل- مسأله اجتماعی دانش آموزان تأثیر دارد.

نوع تحقیق:

این تحقیق از لحاظ هدف کاربردی و از نظر اجرا شبه آزمایشی از نوع گروه های پیش آزمون-پس آزمون با گروه کنترل می باشد. که در زیر طرح آن آمده است.

جدول ۱- طرح پیش آزمون-پس آزمون با گروه کنترل

G آزمایش	O	X	O
G0 کنترل	O	-	O

دستپاچگی و ناراحتی می شوند. اما، افرادی هم هستند که حل مسائل و مشکلات گوناگون و شرایط چالش انگیز نه تنها آشفته و پریشان نمی شوند بلکه آنان را به سطحی از خودآگاهی می رساند که می توانند نقاط ضعف خود را بشناسند و برطرف کنند. مهمترین دلیل موفقیت این افراد آن است که در برخورد با مشکلات و گرفتن یک تصمیم از راهی منظم و مرحله ای استفاده می کنند، در صورتی که افراد گروه اول این توانمندی را ندارند. هر مسأله ای که پیش می آید خود یک شرایط استرس زا هم به وجود می آورد، تا زمانی که فرد مسأله را درست حل نکرده یا تصمیم درستی نگرفته باشد بر میزان استرس افزوده می شود و در آخر موجب فعالیت های ناخوشایند در او می شود.

دانش آموز هم در اجتماع زندگی می کند و باید توانایی حل مسائل اجتماعی را داشته باشد. عوامل مؤثر بر عملکرد تحصیلی دانش آموزان خیلی گسترده است و شناخت این عوامل و رفع مشکلات در سیستم آموزشی بسیار مهم است، یکی از این عوامل هوش اجتماعی فرد است. هوش اجتماعی نقطه اتصال توانایی ها، مهارت های فرد است که با همدیگر ارتباط دارند میزان تعامل اجتماعی مشخص می کند، که ما تا چه حد در درک و ابراز خود، درک دیگران، برقراری ارتباط با آنان و برخورد با نیازها و مشکلات زندگی خود به روش های اثر بخش رفتار می کنیم. اخیراً تلاش برای بهبود مدارس افزایش پیدا کرده است و همه ابعاد سیستم آموزشی که شامل ساختار، سازمان، اداره و رهبری مدارس، مشارکت جامعه و اولیاء و محتوای برنامه درسی، روش های آموزشی و ارزشیابی کل سیستم است مورد توجه قرار گرفته است [۱].

در این تحقیق برآنیم تأثیر آموزش مبتنی بر روش حل مسأله به صورت کارگروهی بر توانایی حل مسأله اجتماعی را بررسی کنیم.

پیشینه:

کاخکی(۱۳۹۳)[۲] تحقیقی با عنوان «مقایسه اثربخشی حل مسأله با دو روش بازی گروهی و قصه گویی گروهی بر مهارت های اجتماعی دانش آموزان دیرآموز» انجام داد و نتایج نشان داد که آموزش حل مسأله به روش بازی گروهی و قصه گویی گروهی بر مهارت اجتماعی دانش آموزان دیرآموز اثر دارد.

مصلی نژاد(۱۳۹۶) در تحقیق خود با عنوان «اثر بخشی روش تدریس حل مسأله بر یادگیری خود راهبر، مهارت اجتماعی و هوش اجتماعی دانش آموزان» به این نتایج رسید که روش تدریس حل مسأله بر یادگیری خودراهبر، مهارت اجتماعی و هوش اجتماعی تأثیرات معناداری دارد. و روش تدریس حل- مسأله بر ابعاد مهارت اجتماعی اثرات معناداری دارد.

روش تحقیق

جامعه آماری این تحقیق شامل کلیه دانش‌آموزان پایه چهارم مقطع ابتدایی شهر سنقر خواهد بود. نمونه این تحقیق ۵۰ نفر از دانش‌آموزان کلاس چهارم ابتدایی شهرستان سنقر بود. نمونه تحقیق به روش نمونه‌گیری تصادفی خوشه‌ای انتخاب شد. به این صورت از بین مدارس ابتدایی شهر سنقر یک مدرسه انتخاب گردید و از مدرسه دو کلاس چهارم به صورت تصادفی انتخاب شد. جهت‌گیری ابزار مورد استفاده در این پژوهش فرم کوتاه تجدید نظر شده پرسشنامه توانایی حل مسئله اجتماعی است. این مقیاس مبتنی بر کار قبلی مؤلفان است که فرم کوتاه آن دارای ۲۵ سؤال است و روی مقیاس ۵ درجه‌ای لیکرت از

کاملاً درست تا کاملاً نادرست نمره‌گذاری می‌شود. دو خرده مقیاس حل مسئله را اندازه‌گیری می‌کند. روش اجرا به این نحو بود که بعد از مشخص کردن نمونه، یک کلاس به گروه آزمایش و کلاس دیگر به گروه کنترل اختصاص داده شد. پیش‌آزمون در هر دو کلاس اجرا گردید. سپس در گروه کنترل که شامل ۲۵ نفر بود، به همان روش معمول همیشه جلسات کلاس برگزار شد. اما گروه آزمایش که تعداد آنها نیز ۲۵ نفر بود به ۵ گروه پنج نفره تقسیم گردید و در هشت جلسه مطالب آموزشی موردنظر با استفاده از روش حل مسئله گروهی اجرا شد.

یافته‌ها

جدول ۲: میانگین و انحراف استاندارد پیش‌آزمون و پس‌آزمون حل مسئله اجتماعی در دو گروه آزمایش (آموزش حل مسئله گروهی) و گروه کنترل (روش تدریس سنتی)

پس‌آزمون		پیش‌آزمون		گروه	متغیر	مؤلفه‌های حل مسئله اجتماعی
SD	M	SD	M			
۷/۹۶	۸۴/۱۶	۸/۲۹	۶۶/۴۰	آزمایش	حل مسئله اجتماعی	
۵/۰۹	۸۸/۹۶	۴/۳۴	۸۳/۴۸	کنترل		
۱/۸۳	۲۴/۳۶	۱/۵۹	۸/۲۸	آزمایش	جهت‌گیری مثبت حل مسئله	
۱/۱۳	۱۰/۲۴	۱/۱۵	۱۰/۳۶	کنترل		
۴/۴۴	۲۴/۳۶	۴/۲۶	۱۵/۷۲	آزمایش	جهت‌گیری منفی حل مسئله	
۲/۲۰	۲۴/۵۶	۲/۳۳	۱۹/۸۰	کنترل		
۴/۳۴	۱۵/۸۰	۳/۸۶	۱۲/۹۶	آزمایش	سبک منطقی حل مسئله	
۳/۳۲	۲۵/۳۲	۳/۳۳	۲۵/۰۰	کنترل		
۲/۸۶	۱۷/۰۴	۲/۴۲	۱۴/۸۰	آزمایش	سبک اجتنابی حل مسئله	
۲/۶۸	۱۱/۰۸	۲/۴۹	۱۰/۸۸	کنترل		
۳/۰۴	۱۷/۱۶	۲/۷۸	۱۴/۶۴	آزمایش	سبک تکانشی حل مسئله	
۱/۴۲	۱۷/۷۶	۱/۰۸	۱۷/۴۴	کنترل		

است؛ از تحلیل کوواریانس استفاده شده است که نتایج مربوط به این فرضیه در ذیل آمده است.

برای تحلیل داده‌های مربوطه فرضیه تحقیق که اجرای آموزش حل مسئله گروهی بر حل مسئله اجتماعی در دانش‌آموزان مؤثر

جدول ۳- نتایج تحلیل کوواریانس یک راهه برای بررسی همگنی شیب‌های رگرسیون در پس‌آزمون حل مسئله اجتماعی در دو گروه آزمایش و کنترل

Sig	F	MS	Df	SS	منبع
۰/۰۳۱	۴/۹۲۷	۱۹۵/۳۳۰	۱	۱۹۵/۳۳۰	گروه
۰/۰۱۰	۷/۲۴۹	۲۷۸/۳۹۳	۱	۲۷۸/۳۹۳	پیش‌آزمون حل مسئله اجتماعی
۰/۰۸۲	۵/۱۲۱	۲۰۳/۰۲۸	۱	۲۰۳/۰۲۸	گروه × پیش‌آزمون
		۳۹/۶۴۶	۴۶	۱۸۲۳/۷۳۴	خطا
			۵۰	۳۷۷۰۶۲/۰۰۰	کل

دیگر داده‌ها از فرضیه همگنی شیب‌های رگرسیون پشتیبانی می‌کند ($F=5/121$ و $p=0/082$).

همانطور که در جدول شماره ۴ مشاهده می‌شود تعامل بین گروه و پیش‌آزمون حل مسأله اجتماعی معنی‌دار نیست. به عبارت

جدول شماره-۴: نتایج تحلیل کواریانس یک راهه برای بررسی تفاوت پس‌آزمون حل مسأله اجتماعی در دو گروه آزمایش و کنترل

منبع	SS	Df	MS	F	Sig	اندازه اثر
پیش‌آزمون حل مسأله اجتماعی	۱۱۵/۵۵۸	۱	۱۱۵/۵۵۸	۲/۶۸۰	۰/۱۰۸	۰/۰۵۴
گروه	۲/۸۹۳	۱	۲/۸۹۳	۰/۰۶۷	۰/۷۹۷	۰/۰۰۱
خطا	۲۰۲۶/۷۶۲	۴۷	۴۳/۱۲۳			
کل	۳۷۷۰۶۲/۰۰۰	۵۰				

شود. رشد این قابلیت‌ها از راه روش‌های تدریس فعال می‌تواند به بهبود مهارت‌های اجتماعی در افراد منتج شود. حل مسأله روشی است برای کشف و توالی و ترتیب صحیح راه-هایی که به یک هدف یا یک راه‌حل منتهی می‌گردد. هنگامی که انسان با مشکلی روبه‌رو می‌شود، باید بر موانعی که در رسیدن به هدفش وجود دارد، غلبه کند. در روانشناسی، مسأله، در محیط بیرونی فرد وجود دارد، مثل مسائل ریاضی که برای هر یک راه‌حل و پاسخ مشخصی وجود دارد. در این بین، عامل اصلی در حل کردن مسأله، استفاده از تجارب قبلی فرد برای رسیدن به راه‌حل و پاسخی است که قبلاً آن را نمی‌دانسته است. حداقل در شرایط خاصی که فرد در آن قرار دارد، تجربه، دانش و مهارت گذشته‌اش، پیش‌نیاز حل کردن مسأله است.

نظام آموزشی زمانی که بتواند توانایی حل مسأله را به فراگیران یاد دهد، به هدف‌های خود رسیده است. هرچه قدرت تصمیم‌گیری و انتخاب راه‌حل‌های درست در فراگیران بالا رود، مهارت‌های اجتماعی در فراگیران بالاتر رفته و موفق‌تر خواهند بود. مهارت‌های اجتماعی ارتباط‌دهنده و پیونددهنده فرد با جامعه‌ای است که در آن گذران زندگی می‌کند. در این مهارت در به حداکثر رساندن سود و فایده خویش و مثمر ثمر بودن به حال اجتماع، سعی گردیده است. اگر فرد بسیاری از توانایی‌ها را داشته باشد اما مهارت اجتماعی ضعیفی داشته باشد، بهره‌مندی از اجتماع به سختی صورت می‌گیرد؛ و اگر بخواهیم آسیب‌پذیری را مطرح کنیم، در وحله اول خود فرد بی‌مهارت است و در مرحله بعدی دیگران. انسان موجودی اجتماعی است و به همین دلیل از زمان تولد تا آخر عمر در اجتماع به سر می‌برد و به صورت دائم در ارتباط با افراد دیگر است. او با در جمع بودن می‌تواند - مشکلات را حل کند و به همین خاطر همیشه یاد می‌گیرد که چگونه باید در اجتماع زندگی کند و نیازهایش را مرتفع نماید. لذا، لزوم آموزش رشد مهارت اجتماعی در زندگی فرد مطرح می‌گردد. اینکه چطور و با چه کیفیتی در جمع حاضر شود و رفتارهای گروهی متناسب و مقبولی را از خود نشان دهد.

همانطور که در جدول شماره ۴ مشاهده می‌شود پس از تعدیل نمرات پس‌آزمون حل مسأله اجتماعی، بین اثر دو گروه دانش-آموزان گروه آزمایش و گروه کنترل تفاوت معنی‌دار وجود ندارد ($F(1 و 47) = 0/001$ و $p = 0/797$). بنابراین فرضیه محقق مبنی بر اینکه میانگین نمرات پس‌آزمون حل مسأله اجتماعی به طور معنی‌داری در گروه آزمایش بیشتر از گروه کنترل است، رد می‌شود و تفاوت مشاهده شده از نظر آماری معنادار نمی‌باشد.

بحث و نتیجه‌گیری

نتایج پژوهش با استفاده از تحلیل کواریانس (جدول شماره-۴) نشان داد که تفاوت بین دو گروه آزمایش و کنترل در نمره حل مسأله اجتماعی از نظر آماری معنادار نمی‌باشد ($P=797/0$). بنابراین این فرضیه پژوهش که آموزش مهارت حل مسأله گروهی بر توانایی حل مسأله اجتماعی دانش‌آموزان تأثیر دارد، رد می‌گردد. نتایج تحقیقات دایر و آزبورن^۱ (۲۰۱۰) مبنی بر اینکه دانش-آموزانی که با روش حل مسأله گروهی، آموزش دیده‌اند از توانایی حل مسأله بالاتری برخوردارند، با نتایج حاصل از تحقیق حاضر، ناهمسو است. همچنین با یافته‌های حاصل از تحقیقات فرانسو^۲ و همکاران (۲۰۰۹) [۴] مبنی بر این که فراگیرانی که در آموزش حل مسأله اجتماعی شرکت کرده بودند، نسبت به دیگر کودکان - پرخاشگر، رقابت بیشتر و پرخاشگری کمتری دارند، نیز ناهمسو است.

با توجه به اینکه که تا کنون در داخل کشور، تحقیقی با موضوع رابطه این دو متغیر صورت گرفته نشده است؛ تحقیقات همسویی برای آن پیدا نشده است. از دلایل ناهمسو بودن نتایج این تحقیق با تحقیقات خارجی، می‌توان به کم‌کارشدن در این رابطه و یا شاید به تفاوت در جامعه تحقیق، بتوان نسبت داد. یکی از مهمترین اهداف آموزش و پرورش توانایی حل مسأله، خلاقیت و ابتکار دانش‌آموزان است. با این توانایی‌ها فراگیران می‌توانند با شرایط مختلف زندگی و موقعیت‌های تازه سازگار

- became expert. Allameh Tabatabai University. 2011. [Persian]
- [2] Kakhki A. Comparison of the effectiveness of problem solving with two methods of group play and group storytelling on social skills of late learners. Master Thesis. Faculty of Psychology and Educational Sciences. Islamic Azad University, Central Tehran Branch. 2014.[Persian]
- [3] Kabayan SZ. The effectiveness of social problem solving training in reducing aggression and improving social problem solving skills of male students. Master Thesis. Faculty of Humanities. Tarbiat Dabir Shahid Rajaei University. 2015 [Persian]
- [4] Franser M, Galinsky E, Smokowski P, Day Tavzian A, Guo S. Social information-processing skills training to promote competence and prevent aggressive behavior in the third grade. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 2009;73(6):1045-1055.

مهارت اجتماعی بخشی از مسأله اجتماعی شدن انسان‌هاست و اجتماعی شدن فرایندی است که در آن هنجارها، مهارتها، انگیزه‌ها و طرز تلقی و رفتار فرد صورت می‌گیرد، تا الان و آینده فرد شناخته شود. افراد مهارت حل مسأله را یاد می‌گیرند تا چگونه با مشکلات کنونی خویش مقابله کنند. آنها می‌توانند با ارائه راه-حل‌های جایگزین برای مشکلات به ظاهر غیرقابل حل خود به آن نوع از امیدواری برسند که لازمه کار در هر سازمانی است. بالاترین سطح فعالیت شناختی انسان حل مسأله است و از ارزشمندترین اهداف تربیتی و آموزشی می‌باشد. درحقیقت هدف اصلی تمام نهادهای تربیتی و آموزشی ایجاد و تقویت توانایی حل مسأله در افراد است.

واژه نامه

1. Dayer&Azbourm	دایر و آزبورن
2. Franser	فرانسر

فهرست منابع

- [1] Sheikhopour S. Comparing the effect of problem-solving teaching method with exploratory teaching method on social problem-solving skills of female students in social studies course. The dissertation